

**EENIGE AANWIJZINGEN OMTRENT HET ONDERSCHIEDEN VAN SOORTEN,
ONDERSOORTEN, VARIËTEITEN, EN ANDERE EENHEDEN
BINNEN DE SOORT.**

Het is bij den tegenwoordigen stand van de wetenschap niet mogelijk, voor de onderscheiding der begrippen species (of soort), subspecies (of ondersoort), variëtas (variëteit of verscheidenheid), en andere systematische eenheden binnen de soort vaste regels te geven. Maar aan den anderen kant hebben deze begrippen te veel theoretischen inhoud, dan dat het raadzaam zou zijn er willekeurig mee om te springen. Daarom zijn eenige globale aanwijzingen onmisbaar.

De term soort gebruike men voor de groote, meest veelvormige, vaak zeer veelvormige voortplantingsgemeenschappen, waarvan de *Homo sapiens* het voorbeeld is. Hoe bont de verscheidenheid aan erfelijke vormen ook is binnen zoo'n soort, men rekent al die verscheidenheden tot één soort, omdat ze, waar ze elkander bereiken en isoleerende factoren van bijkomstigen aard overwonnen zijn, met elkaar bastaardeeren, vruchtbare nakomelingen voortbrengen, en in verdere generaties zich langzamerhand zoo met elkaar kunnen vermengen, dat tusschen de uitersten een vrijwel continue reeks overgangen gevormd wordt.

Waar kennis van de bastaardeering ontbreekt, herkent men het bijeenbehooren van verschillende vormen tot een groote soort daaraan, dat

of de overigens duidelijk verschillende vormen door tusschenvormen verbonden zijn,

of de onderscheidbare en zich als soorten voordoende vormen geografische variaties blijken te zijn, wanneer men ze op een kaart teekent,

of de verschillen wel is waar scherp en zonder overgangen zijn, en ook niet geografisch gescheiden zijn, maar kennelijk betrekking hebben op één eigenschap, die niet samengaat met andere verschillen.

In het eerste en tweede geval (die vaak samenvallen) zijn de onderscheidbare vormen binnen de soort meest in meerdere onafhankelijke eigenschappen verschillend, evenals dat het geval is met soorten, en men spreekt daarom van subspecies, wat meest door ondersoorten vertaald wordt, maar waarmee men eigenlijk schijnsoorten bedoelt.

In het laatste geval spreekt men van variëteiten. Zoo is het niet geoorloofd *Datura Tatula* en *Datura inermis* als soorten of ondersoorten te scheiden van *Datura Stramonium*. De verschillen bestaan telkens uit één enkel kenmerk, *D. Stramonium* heeft witte bloemen, groene stengels en bladstelen en gestekelde vruchten, *D. Tatula* paarse stengels, bladstelen en bloemen en gestekelde vruchten, *D. inermis* witte bloemen, groene stengels en bladstelen en ongestekelde vruchten; maar het al of niet anthocyaan bevatten en het al of niet gestekeld zijn moeten ieder als één enkel kenmerk beschouwd worden en genoemde *Datura's* zijn dus variëteiten van één soort; ze kunnen ook vruchtbaar met elkaar bastaardeeren.

Ondersoorten mag men niet binair benamen: men mag niet *Viola tricolor* verdeelen in de ondersoorten *Viola tricolor* en *V. arvensis*, of de eerste in *V. stenochila* en *V. coniochila*. Men moet ze aanduiden als *V. tricolor* ssp. *vulgaris* en *V. tr.* ssp. *arvensis* &c. Nu komt het af en toe voor dat men binnen ondersoorten weer ondersoorten van lagere rang kan onderscheiden, zooals in dit geval de ssp. *stenochila*

en de ssp. *coniophila* binnen de ssp. *vulgaris*. Daar de nomenclatuurregels in dergelijke gevallen niet voorzien, pleegt men dan gewoonlijk de ondersoorten van tweeden rang als variëteiten te beschouwen; dit is voor goed begrip van de zaak niet aanbevelenswaardig. Men doet dan beter alleen de ondersoorten van den tweeden rang te onderscheiden en dus de ssp. *coniophila* en ssp. *stenochila* te plaatsen op één lijn met de ssp. *arvensis*.

Bij het onderscheiden van variëteiten doet het zich voor, dat dezelfde soort of ondersoort in meerdere opzichten in variëteiten vervalt, éénmaal volgens de bloemkleur, éénmaal volgens den bladvorm, éénmaal volgens de beharing, en zoo voorts. Gewoonlijk is het dan het best, deze verschillende indeelingen niet aan elkaar te subordineeren, maar ze te coördineeren, dus niet b.v. eerst de soort in bladvormvariëteiten te verdeelen, deze in variëteiten van lagere rang volgens den bloemkleur, en zoo voorts, maar elk exemplaar zooveel onafhankelijke variëteitsnamen te geven als er variëteitsonderscheidingen gemaakt zijn. Zoo kan *Rumex Acetosella* volgens de vrucht var. *angiocarpus* en *gymnocarpus* zijn, volgens het blad *latifolius* en *angustifolius*, volgens de bladslippen *multifidus*, *hastatus* en *integrifolius*, volgens de kleur van de pluim *rubidus* en *rubellus*; en een bepaald exemplaar kan b.v. zijn var. *gymnocarpus latifolius hastatus rubidus*. Is er echter een reden om de eene variëteit aan de andere te subordineeren, dan kan men die van lagere rang subvariëtas, ondervariëteit noemen, en men heeft dan de nomenclatuurregels mee.

Het begrip forma is moeilijk te definieeren, ieder verstaat er weer wat anders onder. Maar men gebruike het niet opzettelijk voor modificaties (b.v. standplaatsvormen) eerder voor minder belangrijke vormen dan de variëteit, waarvan men de systematische waarde niet kent, en die men toch niet verwaarloozen wil. Men vermijde evenwel deze al te kwistig van namen te voorzien, en erkende modificaties geve men in het geheel geen namen.

Bij deze onderscheidingen doen zich talloze moeilijkheden voor, waarvoor maar gedeeltelijk oplossingen te geven zijn.

De eerste moeilijkheid bij de toepassing is, dat aan al deze begrippen ook conventie en traditie ten grondslag liggen, en dat de een daaraan een grotere beteekenis toekent dan de ander. Zoo b.v. bij de omgrenzing der geslachten en soorten, en wat men een ondersoort of een variëteit noemt. Wat altijd als soort gegolden heeft, b.v. *Triticum polonicum*, zal men liever zoo lang mogelijk als soort handhaven, of desnoods tot ondersoort „degradeeren”, maar niet tot variëteit gelijkwaardig met andere, zooals beharingsvariëteiten. Er zijn goede *Euchlaena*-soorten, die onderling niet fertiel bastaardeeren, maar *Zea Mays* bastaardeert fertiel met één dezer soorten, en is dus volgens de begrippen hoogstens een ondersoort van deze *Euchlaena*. Men zou hier als het ware een geslacht moeten degradeeren tot ondersoort! (Dit heeft, let wel, niets te maken met de nomenclatorische vraag of de naam *Zea* of *Euchlaena* prioriteit heeft, noch met de vraag, of *Zea* uit die *Euchlaena* ontstaat is.)

Een ander moeilijk geval veroorzaken de geslachten met slecht gescheiden soorten, zooals *Salix* en *Rubus*. Niet elke tusschenvorm mag hier aanleiding zijn soorten als ondersoorten te beschouwen. De norm voor de soort moet hier wat gewijzigd worden, omdat men anders tot onjuiste consequenties komt. Immers tusschen *Salix Caprea*, *cinerea* en *aurita* zijn wel degelijk tusschenvormen te vinden, en deze zijn ook niet steriel, maar de natuur schijnt ze toch zelf weer uit te roeien, anders zouden deze drie *Salices* al lang niet meer bestaan. Men aanvaarde ze dus als soorten.

Verder komt het vaak voor, dat moeilijk te onderscheiden geografische ondersoorten practisch op één enkel kenmerk te onderscheiden zijn. Men is dan eigenlijk vrij ze als ondersoorten of variëteiten te beschouwen, want ook eigenlijke variëteiten, b.v. witbloemige variëteiten, kunnen aan een geografisch gebied gebonden zijn. Dat zijn de grensgevallen.

Dan komt het bij het onderscheiden van variëteiten zeer dikwijls voor, dat van twee tegengestelde variëteiten de eerste zeer algemeen, de ander uiterst zeldzaam is, b.v. de rose-bloemige *Lamium album* tegenover de witbloemige, of vele witbloemige variëteiten tegenover paarsbloemige. Men geeft dan meestal den zeldzamen vorm een naam, den gemeenen niet. Ofschoon dit omwille van de praktijk wel als geoorloofd beschouwd moet worden, is het eigenlijk tegen het begrip van de variëteit, en dus zoo mogelijk te vermijden.

De grootste moeilijkheden geven echter die soorten, waarbij door apogamie vele kleine soorten optreden, waarvan niet uit te maken is, of het soorten of schijnsoorten zijn, zooals bij *Hiëracium*, *Taraxacum*, *Erophila*, *Rosa*, e.a. Hier moet men trachten in de begrippen in te dringen en naar beste weten handelen. Een mechanische rede-neering, zooals sommige buitenlandsche *Taraxacum*-kenners ook nog heden ten dage wel voorstaan, dat alle vormen, waartusschen geen overgangen bekend zijn, gelijkwaardig zijn met goede groote soorten, is niet dienstig tot goed begrip, noch tot een practische nomenclatuur.

In losse publicaties moge de eigendunkelijkheid van den schrijver een goede eigenschap zijn, in een flora, zooals wij die samen trachten saam te stellen, zal daarvan veel moeten worden opgeofferd ter wille van de eenheid.
